

DLD påvirker også barnets udvikling af læsefærdigheder

v/Kristine Jensen de López, professor i udviklingspsykologi
Børnesprogklinikken, Aalborg Universitet

Munkebjergkonferencen

15 November 2024

kl. 10:30 – 11:30



1

De 4 punkter i oplægget

1. Hvad er DLD?

2. Hvordan kan man opdage DLD?

3. Hvordan *kan* DLD føre til læsevanskeligheder og hos hvilke børn med DLD?

4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

2

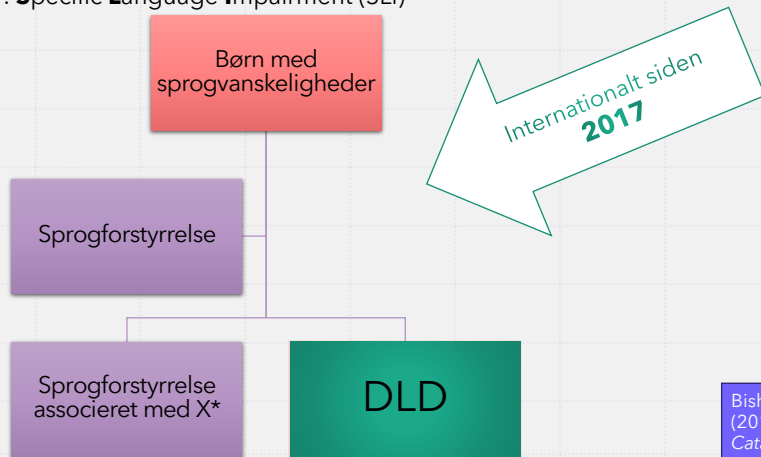
Lidt historisk indblik om begrebet DLD

1822: congenital aphasia, hearing mutism, congenital

word deafness??

1960-70: delayed/impaired speech/language

1981: **S**pecific **L**anguage **I**mpairment (SLI)



***genetiske syndrommer, høretab, autism, mental retardering**

Bishop et al.
(2016/2017)
Catalise,
Leonard,
(2019)



3

congenital word deafness
delayed language
delayed speech
delayed speech development
developmental aphasia
developmental dysphasia
developmental language disorder
developmental language impairment
deviant language
expressive developmental aphasia
expressive language delay
expressive language disorder
grammatical specific
hearing mutism
infantile aphasia
infantile aphasia
language
language
language
language
language
language
primary language
primary language impairment
receptive-expressive developmental aphasia
receptive developmental language disorder
receptive language disorder

1911
1974
1968
1918
1917
1963
1961
2000
1972
1983
1985
1996
1997
1886
1947
1964
1976
1973
1972
1981
1982
1989
2003
2009
1955
1989
1996

Kært barn mange
navne

4

Pkt. 1. Hvad er DLD?

Developmental **L**anguage **D**isorder

/Udviklingsmæssig sprogforstyrrelse

En neuroudviklingsmæssig forstyrrelse eller tilstand

Symptomerne er ikke bedre forklaret ved anden psykisk, adfærds- eller neuroudviklingsmæssig forstyrrelse eller tilstand

Børn med DLD er en meget heterogen gruppe og graden af symptomerne kan være fluktuerende gennem udviklingen

ICD-10 = F80.1, ICD-11 = 6A01.2

5

Pkt. 2. Hvordan kan man opdage DLD?

– tegn på DLD i hverdagen

“slå lyttelapperne ud og spids øjnene”



Barnet udtrykker sig upræcist, når det bliver spurgt om noget, skal spørge andre eller skal berette om oplevelser



Barnet har svært ved at komme ind i en samtale, ved at bidrage til at samtalen udvikler sig, og ved at komme ind i fællesskabet



Barnet udtrættes nemt



Barnet forstår ikke, hvad det skal gøre i stillede opgaver



Barnet har vanskeligheder ved at bruge grammatiske bøjninger (datid) og korrekt ordrækkefølge, ved at huske abstrakte begreber og nuancer i ords betydninger.

6

Pkt. 2. Hvordan kan man opdage DLD?

- funktionelt sprog ved DLD.
Personlig fortælling: **“fortæl om engang du var meget spændt?”**

- Eksempel fra barn med DLD på 10 år.
- Fra eliciteringsopgaven med materialet Global Tales (in press)



7

Pkt. 2. Hvordan kan man opdage DLD? – kort ift. udredning og diagnosticering

Kræver altid en eller flere specialiserede personer (PPR)

- Standardiserede tests og tolkning af specialist
- Spørgeskemabesvarelser fra forældre og evt. lærer/pædagoger/den unge
- Samtaler med forældre, evt. den unge



8

Pkt. 3a. Hvordan kan DLD føre til læsevanskeligheder?

- HUSK det er sproget der kom først og altså før læsning i barnets udvikling
- Vigtigt at have viden om den sproglige udvikling
- Der er en naturlig risiko for at udvikle læsevanskeligheder hos **alle** børn, der af en eller anden grund har vanskeligheder med at udvikle sprog



9

Vigtigt at vide om DLD og Læsevanskeligheder

- DLD er ikke det samme som dysleksi
- Det er slet ikke alle personer med DLD, der også får læsevanskeligheder
- Vanskeligheder kan være af forskellige omfang
- Det er ikke alle delkomponenter ved læsevanskeligheder, som børn med DLD er i risiko for at udvikle
- Omvendt kan læsevanskelighederne være sammensatte af svagheder indenfor flere delelementer af læsning
- Børn med DLD kan have behov for støtte indenfor sprog- og tekstforståelse

10

Læsevanskeligheder hos børn med DLD kan ses indenfor områderne:

Læseforståelse = **Dekodning X Sprog** (Gough & Tunmer, 1986)
+ (tekstens indhold og formålet med læsningen)

- Forståelse af abstrakte ord og begreber
- Forståelse af nuancer/bredden i ords betydninger
- Forståelse af inferenser (følgeslutninger) - at forstå det der ikke eksplicit er formuleret i teksten

11

Pkt. 3b. ...og hos hvilke børn med DLD?

- DLD er ofte forbundet med mindre eller større kognitive svagheder (eksekutive funktioner, arbejdshukommelse)
- Det ser ud til det primært er de børn med DLD, der er mest udfordret i deres kognitive udvikling, der er i risiko for at udvikle læsevanskeligheder.

12

Research Article
Reading outcomes in children with developmental language disorder: A person-centered approach
Marja C. Ertman¹ and Emma Blom²
¹Faculty of Social and Behavioral Sciences, Utrecht University, Utrecht, the Netherlands

Pkt. 3b. hos hvilke børn med DLD?

Hollandsk langtidsstudie med 87 børn med DLD

6 år

- sprog
- fonologisk opm.
- eksekutive funktioner

— efter to år —

8 år

- nonsordslæsning

Børnene blev opdelt i 4 grupper der afspejlede deres sproglige og kognitive profil ved 6 års alderen

Risiko for læsevanskeligheder

1) Børn med DLD med: store vanskeligheder indenfor sprog, eksekutive funktioner og fonologisk hukommelse

3) Børn med DLD med: milde arbejds hukommelse-vanskeligheder, gennemsnitligt sprog og fonologisk hukommelse

2) Børn med DLD med: gode eksekutive funktioner, gennemsnitligt sprog og fonologisk hukommelse

4) Børn med DLD med: generelt god udvikling, dvs. over gennemsnittet for den samlede DLD-gruppe på alle områderne

13

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Generelle strategier og redskaber:

- Visuel støtte
- Eksplicitte strategier
- Opdel teksten i delelementer og skabe overblik om strukturen i teksten
- Metakognitiv viden om hvordan forskellige tekster er opbygget
- Gentagelser af det lærte
- Kompenserer for *kognitiv load*



14

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Generelle strategier og redskaber:

Visuel støtte til at forstå tekstens struktur og ords betydninger

Metoder til at forbinde ord ift deres betydninger – synonymer

Tekster der har udgangspunkt i emner, som barnet har erfaringer med fra sin dagligdag

15

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Generelle strategier og redskaber:

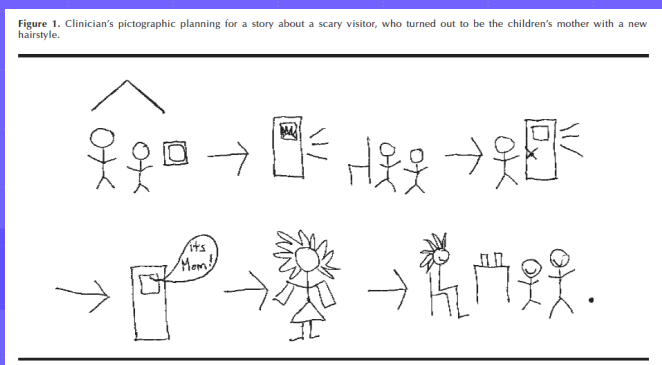
Metoder til at beskrive ords betydninger og hvordan ord kan kategoriseres hierakisk eller som modsætninger

Gerne som spil og i samspil med andre! F.eks. Memory hvor man får stik, når man finder synonyme, ord der er modsætninger eller ord indenfor samme kategori (f.eks. møbler, køretøjer, følelser osv.)

16

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Piktografiske redskaber (stick writing/reading)



Ukrainetz, 1998

Eksempel på tekst der er bearbejdet ved hjælp af Piktografik

17

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Generelle strategier og redskaber til at få overblik over og sammenfatte en tekst:

- Fremhæv og gerne med visuel støtte forskellige markører (ord, fraser) i tekstens struktur, det afslører tekstens hovedpointer eller konklusioner
Lad barnet gå på jagt efter lignende markører i lignende tekster
- Brug visuel støtte (f.eks. tegninger) som huskemærker for de vigtigste personer, steder, ting i teksten, og enten skrive en kort sætning eller tegne en tegning, der sammenfatter teksten

18

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Arbejd med metakognitiv viden om tekstens struktur og ords betydninger OG med visuel støtte

Huskenøglering eller huskekort

Detaljer i fortællerstruktur, f.eks. MAIN materialet

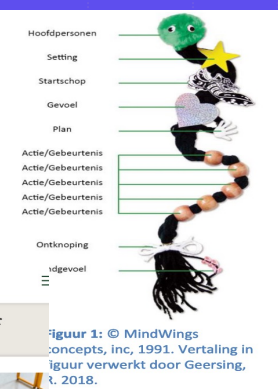
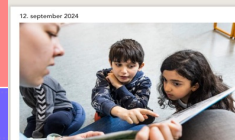


Ordsprog - hop over hvor gærdet er lavest

Læseleg (dialogisk læsning): Quiz om svære ord og om tekstens indhold og struktur

LÆSELEG

LæseLeg udvider indsats for indskolingen



Figuur 1: © MindWings Concepts, Inc, 1991. Vertaling in iguur verwerkt door Geersing, t. 2018.

19

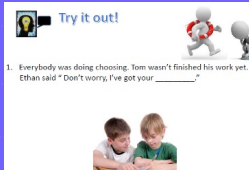
Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

- Snak om hvad ordsprog er, præsenterer forskellige ordsprog og forskellen mellem deres ordret og "metaforisk/overført" betydning
- Arbejd med at bruge ordsprog, med at vurdere hvad de betyder og ikke betyder
- Arbejd med forskelle ordsprogs betydninger i forskellige situationer

Eksempel på evidensbaseret indsats:

- et engelsk ordsprog "I've got your back", (jeg er altid klar til at yde hjælp)

Aktiviteter børnene selv kan arbejde med eller i grupper:

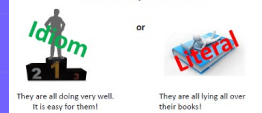


Ordsprog - hop over hvor gærdet er lavest

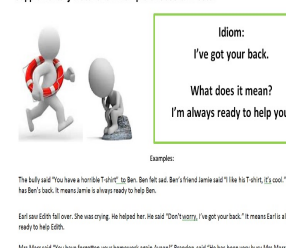


Mrs Hardman said "2MP, you must do all of these maths sums!"
They started and they worked very hard.
Mrs Hardman said "Wow, you're all over it!"

Does it really mean?.....



Supplementary Material 3: Example of Session Poster



20

Pkt. 4. Hvordan kan man støtte læsefærdigheder hos børn med DLD?

Vigtigt løbende at monitorere, hvorvidt indsatsen faktisk gør i en forskel

Vigtigt at have øje for de individuelle forskelle og profiler hos de enkelte børn og for at tilpasse indsatsniveau derefter (specialiseret, fokuseret, almen indsats eller en blanding)

21

Hvis du vil vide mere om DLD og pædagogiske indsatser



Hold øje med januar # af Læsepædagogen!

22

Litteratur

- Bishop, D.V.M., Snowling, M.J., Thompson, P.A., Greenhalgh, T. & CATALISE consortium (2016). CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children. *PLOS ONE*, 11(7), e0158753.
- Bishop, D.V.M., Snowling, M.J., Thompson, P.A., Greenhalgh, T. & the CATALISE-2 consortium (2017). Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 58(10), 1068-1080.
- Benjamin, L., Newton, C. & Ebbels, S. (2019). Investigating the effectiveness of idiom intervention for 9-16-year-olds with developmental language disorder. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 55(2), 266-286. DOI: 10.1111/1460-6984.1251
- Botting N. (2020). Language, literacy and cognitive skills of young adults with developmental language disorder (DLD). *International journal of language & communication disorders*, 55(2), 255–265. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12513>
- Broström, S., Løntoft, J. & Jensen de López, K. (2012). *Dialogisk læsning teori og praksis*. Dafolo.
- Catts, H. W., Adlof, S. M., Hogan, T. P., & Weismer, S. E. (2005). Are specific language impairment and dyslexia distinct disorders? *Journal of speech, language, and hearing research: JSLHR*, 48(6), 1378–1396. [https://doi.org/10.1094/1092-4389\(2005\)0066](https://doi.org/10.1094/1092-4389(2005)0066)
- Erisman, M. C., & Blom, E. (2020). Reading outcomes in children with developmental language disorder: A person-centered approach. *Autism & Developmental Language Impairments*, 5. <https://doi.org/10.1177/2396941520975857>
- Gabaj, M., Kuvač Kraljević, J., & Westerveld, M. F. (in press). Linguistic organisation and coherence in personal narratives of 10-year-old children with developmental language disorder. *First Language*.

23

Litteratur

- Gough, P.B. & W.E. Tunmer. 1986. Decoding, reading, and reading disability. *Re-medial and Special Education* 7(1). 6-10. DOI: 10.1177/07419325860070010
- Gray, S., Fox, A. B., Green, S., Alt, M., Hogan, T. P., Petscher, Y., & Cowan, N. (2019). Working memory profiles of children with dyslexia, developmental language disorder, or both. *Journal of speech, language, and hearing research: JSLHR*, 62(6), 1839–1858. [https://doi.org/10.1094/1092-4389\(2019\)06266183961](https://doi.org/10.1094/1092-4389(2019)06266183961)
- Jensen de López, K. & Knudsen, Søndergaard, H. (2025). At have DLD kan føre til læsevanskeligheder. *Læsepedagogen*.
- Jensen de López, K. & Knudsen, Søndergaard, H. (2023). Kort og Godt om sprogforstyrrelsen DLD. København Dansk Psykologisk Forlag
- Jensen de López, K. & Knudsen H. B. S. (2020). The adaptation of MAIN to Danish. *ZAS Papers in Linguistics*, 64, 45-50
- Snowling, M. J., Nash, H. M., Gooch, D. C., Hayiou-Thomas, M. E., Hulme, C., & Wellcome Language and Reading Project Team (2019). Developmental outcomes for children at high risk of dyslexia and children with developmental language disorder. *Child development*, 90(5), e548–e564. <https://doi.org/10.1111/cdev.13216>
- Snowling, M. J., Hayiou-Thomas, M. E., Nash, H. M., & Hulme, C. (2020). Dyslexia and developmental language disorder: comorbid disorders with distinct effects on reading comprehension. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 61(6), 672–680. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13140>
- Ukrainetz, T. (1998). Stickwriting stories: A quick easy narrative representation strategy. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 29, 197-206. 0161-1461/98/2904-0197

Tak til Pixabay og Digital Foto

24